

FEATURES OF THE 2019 PRESIDENTIAL ELECTIONS AND POLITICAL CHANGES IN ALGERIA

Rasulov Otabek Abdulazizovich

Lecturer, Department of International Relations and Social Sciences,
International Islamic Academy of Uzbekistan

ABSTRACT

This article provides information on the political changes in Algeria in 2019, the struggle for the presidential election, the causes and consequences of the protests in the country.

Keywords: President, Arab Spring, A.D. Бутефлика, A. Tebun, Ahmad Gayed Salah, government, elected.

INTRODUCTION

Жазоир тарихида 2019 йилда янги бўлим очилди, бу фуқаролар ва давлат ўртасидаги муносабатларда сезиларли ўзгаришларга олиб келди. Йил бошидан буён деярли бутун мамлакатни қамраб олган оммавий норозилик намоёишлари ва ёшлар ва талабаларнинг тинч намоёишлари муносабати билан ички сиёсий вазият қизиқ бормоқда. 2019 йил 22 февралда ўн минглаб жазоирликлар, жинси, ёши ва ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар, шаҳар ва қишлоқларда кўчага чиқиб, 18 апрел куни бўлиб ўтган президентлик сайловларида ҳукмрон МОФ партиясининг президент Абдулазиз Бутефлика номзодини рад этганликларини эълон қилишди.

82 ёшли А. Бутефликанинг бешинчи президентлик муддатига қайта сайланиш нияти аксарият фуқароларнинг ғазабини кўзғатди ва кўчаларга норозилик келтирди. А. Бутефлика президентликка номзодини қўйишни режалаштирганини эълон қилганидан кейинги куннинг ўзидаёқ (10 феврал) 800 мингдан ортиқ жазоирликлар норозилик намоёишлари учун кўчаларга чиқибди. Мутахассислар кечиктирилган “Жазоирдаги араб баҳорининг бошланиши” ҳақида гапиришмоқда.

Жазоир тадқиқотчилари таъкидлаганидек, намоёишчилар, авваламбор ёшлар ва талабалар, кейинчалик турли хил жамоат ташкилотлари ва гуруҳлари қўшилишган, мамлакатда узоқ вақт давомида ҳокимиятни ушлаб турган ҳарбий-сиёсий элитани олиб чиқишга чақиришдан олдин дастлаб А. Бутефликанинг номзоди билан ўзларининг келишмовчиликларини билдиришган. “Намоёишчилар ҳаракати тўлқини, Жазоир режими МОФнинг тарихий ва миллий қонунийлигини бутунлай тугатганлигини кўрсатади, у илгари ўзини мустамлакачига қарши курашиш учун эксклюзив ҳуқуққа эга бўлган сиёсий партия сифатида аниқлаган ва шу билан мустақилликни қўлга киритган”. Президентнинг кетиши ва бутун сиёсий ҳокимият аппарати ўзгаришини талаб қилиш учун 2019 йил 22 февралда халқни оммавий тинч намоёишларга чиқишга мажбур қилган сиёсий ва иқтисодий вазият қандай эди?

Кўриниб турибдики, оммавий норозиликлар нафақат мамлакатдаги ноқулай ижтимоий-иқтисодий вазият, балки ўзини ахлоқий ва жисмоний жиҳатдан чарчаган сиёсий режимнинг ҳақиқий инқирози билан кўзғатилган. 2013 йилда омон қолган А. Бутефлика президент вазифаларини тўлиқ бажара олмади ва унинг ўрнига бу юкни президент

маъмурияти зиммасига олди. Шунинг учун А. Бутефликанинг истеъфога чиқарилиши талабларининг асосий сабаби халқнинг сиёсий турғунликдан чарчаши ва жамиятнинг янгилашишга интилиши эди.

Ушбу янгилашни амалга оширишда Жазоир армияси муҳим рол ўйнади, улар А. Бутефликани қўллаб-қувватлашдан бош тортдилар. 2019 йил 26 мартда давлат телевидениеси эфирида Жазоир Демократик Республикаси Миллий халқ армияси Бош штаби бошлиғи Аҳмед Гайд Салаҳ А. Бутефликанинг қобилиятсизлиги тўғрисида эълон қилди ва Конституциянинг 102-моддасидан фойдаланишни таклиф қилди, агар президент, давлат раҳбари ўз вазифаларини бажара олмаса, президент муддатидан олдин истеъфога чиқиши мумкин. Аҳмед Гайд Салаҳ чақируви билан Президентни истеъфога чиқариш илгари сурилди. Жазоирликлар 2-апрел куни янада кучлироқ сафарбарлик қилдилар ва ўзларининг мурожаатлари билан жавоб беришди: (“Тизим, узоқда!”).

22 феврал – Хирак ҳаракати 2011 йилда Миср ва Ливияда содир бўлган тўқнашувлар ва қон тўкилишларидан қочиб, Жазоирга ўзгаришлар киритди.

Бошқа араб мамлакатларида бўлгани каби, Жазоирда ҳам ижтимоий медиа майдончалари ёшлар ва бошқа гуруҳларни намоёишларга жалб қилишда муҳим рол ўйнади. Маҳаллий норозилик намоёишлари тинч ўзгариш учун катта ҳаракатга айланди ва ижтимоий тармоқлар орқали тарқалиши туфайли ҳокимият назорати остида қолмоқда.

Бундан ташқари, Жазоирдаги норозилик ҳаракати фуқароларнинг ўз эътиқодлари ва талабларини ифода этиш учун очиқ чиқишларини белгилаб берди – ҳукумат аслида сиёсий жараёнларни монополлаштирган ва 2001 йилдан буён мамлакатда оммавий намоёишларни тақиқлаган.

Жазоирда 2019 йил 12-декабрга белгиланган президентлик сайловлари Президент А. Бутефлика президентлиги туганидан бошланган мамлакат сиёсий ривожланишининг сиёсий ўтиш босқичида бурилиш даври сифатида қаралди. Бироқ, А. Бутефликанинг эҳтимолий ворислари рўйхатини олдиндан ҳисобга олган ҳолда, мамлакатда сиёсий соҳада кескин ўзгаришлар кўзда тутилмаган эди.

Умуман олганда, А. Бутефлика даврида юқори лавозимларда ишлаган бешта номзод Жазоир Демократик Республикасида президентлик лавозимига ариза топширган, бу кўплаб жазоирликларнинг норозилигига сабаб бўлган. “Олд” сайловларнинг муҳолифлари “ҳукмрон тизимнинг ҳимоячилари” бўлган номзодларнинг иштирокига қарши чиқдилар, улардан ислоҳот ташаббусларини кутиш мумкин эмас. Шу билан бирга, иккита етакчи президентликка номзодлар ўртасидаги фарқлар сезиларли даражада эди: агар А. Михубуни ҳукмрон МОФ партияси қўллаб-қувватлаган бўлса, у ҳолда А. Тебун 2017 йилда бош вазир бўлганида бошлаган коррупцияга қарши кампанияни қайта бошлашни режалаштирган, аммо уч ой ичида лавозимидан олиб ташланган. А. Тебуннинг истеъфосига А. Бутефликага яқин бўлган, у томонидан уюштирилган ишбилармонлар билан тузилган давлат шартномаларини текшириш ёрдам берди.

Мамлакатдаги оммавий норозиликлар ва 2-апрелда А. Бутефликанинг истеъфога чиқиши туфайли юзага келган кескин сиёсий инқироз шароитида А. Тебун ўзини “тизимнинг рақиби” сифатида тутиб, сайловларда қатнашиш тўғрисида қарор қабул қилганини эълон қилди. Коррупцияга қарши кураш А. Тебуннинг сайловолди

кампаниясидаги асосий ваъдаларидан бирига айланди. Президентликка номзод Жазоир Халқ Демократик Республикаси Конституциясига, шу жумладан президент ваколатларини чеклаш ва “Маҳаллий ва миллий даражада ҳақиқий демократияни” ўрнатиш ва “эркин ва фаол фуқаролик жамияти”ни яратиш учун Сайлов тўғрисидаги қонунга ўзгартириш киритишга ваъда берди.

А.Тебуннинг сайловга берган ваъдалари орасида Жазоир иқтисодиётини диверсификация қилиш, чет эл инвестицияларини жалб қилиш, кичик ва ўрта бизнесни, бошланғич ташкилотларни қўллаб-қувватлаш бўйича зарур чораларни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш бор эди.

Шу билан бирга, А. Тебун Жазоир жамиятида армиянинг ҳомийси сифатида қабул қилинган, чунки у миллий халқ армияси штаби бошлиғи Аҳмед Гайд Салоҳнинг яқин бўлган. Шу муносабат билан Жазоир сиёсий тизимининг ўзига хос хусусиятларини инобатга олган ҳолда хулоса қилишимиз мумкинки, А. Бутефликанинг истеъфога чиқишига ва мамлакатда сиёсий жараёнлар жараёнида жиддий ўзгаришларга олиб келган норозилик ҳаракатининг асосий ташаббускори сиёсий элита ва аморф ва кучсиз қонуний опозиция эмас, балки ўз-ўзидан пайдо бўлган “Араб кўчаси”дир. Бироқ, А. Бутефликанинг истеъфога чиқиши ва унинг сайловларда қатнашишдан бош тортиши, шунингдек А. Тебуннинг давлат раҳбари лавозимига асосий даъвогар сифатида кўрсатилиши мамлакатнинг юқори ҳарбий қўмондонлиги томонидан тайёрланган ва уюштирилганга ўхшайди.

Аҳмед Гайд Салоҳнинг мақсади армияни барқарорлик ва барқарор сиёсий йўналишни таъминлаш учун мамлакатдаги асосий ички сиёсий куч сифатида сақлаб қолиш эди. Муддатидан олдин сайловлар ўтказиш тўғрисида қарор ҳокимият ва кўча муҳолифати ўртасида ҳакамлик қилишга ҳаракат қилган Аҳмад Гайд Салоҳнинг таклифига биноан қабул қилинганлиги жуда рамзий маънога эга. Ўзининг телевизион мурожаатлари ва баёнотларида у Жазоир армияси фуқароларга қарши чиқмаслигини, аммо ўз вазифасини Жазоир халқи манфаатларини ҳимоя қилиш ва Конституция бузилишининг олдини олишда кўришини таъкидлади.

2019 йил 13 декабрда Жазоир сайлов комиссияси 12 декабр куни бўлиб ўтган президентлик сайловларида А. Тебуннинг ғолиблигини эълон қилди. У 58,13% овоз олди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Строкань С. Алжирская армия потеряла примирителя. // Газета «Коммерсантъ», №237 от 24.12.2019, стр. 6. –<https://www.kommersant.ru/doc/4205951>;
2. Abdelmadjid Tebboune: Who is Algeria's new president? // Al-Jazeera news. - 13 December, 2019. - <https://www.aljazeera.com/news/2019/12/13/abdelmadjid-tebboune-who-is-algerias-new-president/>.
3. Щербатов С. В Алжире появился новый президент. // Сайт «Евроньюс». - 19.12.2019 г. - <https://ru.euronews.com/2019/12/19/algeria-president-swearing>
4. Кукушкин В.Ю. Выборы президента ЖХДР 12 декабря 2019 г. // Сайт ИМЭМО РАН. - <https://www.imemo.ru/news/events/text/vibori-prezidenta-andr-12-dekabrya-2019-g>

5. Бельхамити М.Э.-М. Алжир: Хирак - массовое мирное движение // Арабистика Евразии. 2019. № 7. С. 102-116. - С.103.
6. Шмелева Т. Арабская весна по-алжирски. // Сайт Российского совета по международным делам. - 11 марта 2019 г. - <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/arabskaya-vesna-po-alzhirski/>.
7. Светлова К. Без пятого срока. Почему «арабская весна» опоздала в Алжир на восемь лет // Московский центр Карнеги. - 12 марта 2019 г. - <https://carnegie.ru/commentary/78560>